

AZƏRBAYCAN

QƏZƏTİ

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

61

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

ƏLƏMƏT

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

1929-cu ilin 249-cu nömrəsi

Çərşənbə axşamı, 12 avqust 1919-cu il, nömrə 249

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 15 zülqədətül-haram sənə 1337. 12 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

Bununla möhtərəm camaata elan olunur ki, Parapet qarşısında olan **DAR-DANEL** lokantası bu gündən etibarən “Morskoy restoratorlar” təhti-nəzarətinə [tabeçiliyinə] keçmişdir. Nahar və şam təcrübəli aşpazın təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] buraxılır. Nahar və şam vaxtı strunni orkestr [simli orkestr] icrayi-a həng edir.

7433

ALMAQ İSTƏYİRƏM

Bir dənə tütün doğrayan və bir dənə papiros dolduran, motorlu makina. Xahiş edənlər Parapetdə “Gəncə” şirkəti komisyona ontoruna müraciət edə bilərlər.

7427

ELAN

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti tərəfindən bu avqust ayının 11-dən başlayaraq “Eyzensmidt” zavodunun yanında olan (рядомъ съ заводомъ Айзеншмидтъ) Nəzarətin odun və kömür skladından [anbarından] hər adama pudu 20 manatdan bir kisədən fəzlə olmayaraq kömür buraxılacaqdır.

T-208

ZİRAƏT VƏ ƏMLAK NƏZARƏTİNDƏN

Bakı, Gəncə quberniyaları dairəsində müharibə zamanı bir para adamlar öz meyvə, üzüm bağlarını və əkiləcək yerlərini heç kimə tapşırımayaraq qoyub getmişlər. Bunları qanunsuz olaraq bir para adamlar zəbt etməsin deyə 1918-1919-cu ildə onların bir hissəsi icarəyə verilmişdir. Nəzarət bu bağların və binaların məhv olmasını nəzərə alaraq, bunları birillik müddətinə dəxi icarəyə vermişlər və bununla elan edir ki, bu bağların və yerlərin sahibləri öz yerlərini idarə etmək istərlərsə, bu barədə yerlər onların olmağını isbat edəcək şəhadətnamələrlə ərazi-hal verərək öz yerlərini idarə etməkdən ötrü icazə almalıdırlar. Hərgah ərazi-hal, yerlər icarəyə verildikdən sonra verilərsə, o vaxt yer sahibinə ancaq icarə vaxtı qurtardıqdan sonra öz yerini idarə etməyə icazə veriləcəkdir.

Bakı quberniyası barəsində: ərazi-hal Ziraət Nəzarətinin Yer şöbəsinə (Bakı, Vodovozni küçə, Mitrofanovun evi, nömrə 8), Gəncə quberniyası barəsində ərazi-hal (Gəncədə) Gəncə Ziraət idarəsi müdirinə verilməlidir.

T-204

**AZƏRBAYCAN
“KAZYONNI PALATASI”**

Bununla elan edir ki, iyun ayının 23-də 1919-cu ildə Azərbaycan Parla-manının təsdiq etdiyi qanununa bina-ən [əsasən], vergi naloqu (padaxodni naloq) verənlərin gəliri 1918-ci ildə bir beş min (5000) manatdan yuxarı olma-yıbsa, vergi naloqunu verməkdən azad edilirlər.

“Yuridiçeski və fiziçeski” vəsiqələri olanların gəliri 1918-ci ildə beş min (5000) manatdan yuxarı olmuş olubsa, 1919-cu ildə vergi naloqu verməlidir-lər.

Bu adamlar uçastkovı komitələrin vergi naloqu şöbəsinə (padatnoy inspek-torlar dəftərxanasında) nəradə və nə xidmətdə olduqlarını və 1918-ci ildəki gəlirlərini göstərərək lazım olan qayda üzrə ərzi-hal verməlidirlər.

Ərzi-hal yazmaqdan ötrü lazım olan vəraqələri Kazyonni Palatada və padat-noy inspektorların dəftərxanasında al-maq olar.

Ərzi-hal verməyənlər təqsirkar hesab olunaraq böyük məbləğdə cərimə ali-nacaqdır.

T-209

APTEK MAĞAZASI

Yaxşı işləyən, ittifaqən təcili olaraq satılır. Mağazada mənzil, telefon, elek-trik işığı, hər bir şey mövcuddur.

Binası və obstanovkası qeyri bir ti-carət mağazasına yarar, aptek malsız dəxi sata bilərəm.

Qubernski, nömrə 53, telefon 17-30.

7432

**HÖKUMƏT TEATROSUNDA
AXŞAM TAMAŞASI**

Həmin tamaşadan hasil olan məbləğ-dən 25 faizi müsəlman yetimlər yurdu nəfinə [xeyrinə] veriləcəkdir.

Çaharşənbə [çərşənbə] günü, avqust-un 13-də 1335-ci (1919-cu) ildə Bakı Türk Səhnəsinin aktyorları iştirakı ilə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:

“HARUN ƏR-RƏŞİD”

1 pərdədə Abdulla Şaiqin əsəri.

“AZƏRBAY-CAN”

2 pərdədə İsa bəy Aşurbəylinin əsəri.

**“BİZİM KİRAYƏNİŞİN
ÖZÜNÜ ÖLDÜRDÜ”**

1 pərdədə [Məhəmməd Sadiq Molla Ruhulla oğlu] Axundovun əsəri.

KABARE

Kabaredə iştirak edəcəklər: Xanım Olenskaya – rəqs, Hüseynağa Hacıba-babəyov – segah, Nərimanov – rəqs, Sarabski – kərəmi, Qəmər xanım [Top-urıya] və Nərimanov – ləzgingka, Məhəm-mətdağı Bağırov – qatar, Abbas Mirzə – deklamasiya [bədi qiraət], Əbülhəsən Anaplı – kupletlər, Mirpaşa [Sadiqov] və Əliislam [Dadaşov] – meyxana.

Həmin tamaşanın fasilələrində lote-reya olacaqdır. Bufətdə məşhur Seyid Şuşalı oxuyacaqdır.

Teatroda yetimlər yurdu nəfinə ayrı-ca ianə verənlər Pəri xanım Topçubaşova müraciət edə bilərlər. İanə verənlərin adları qəzetədə elan ediləcəkdir.

Biletlər avqustun 12-dən teatroda sa-tılacaqdır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Baş rejissor Abbas Mirzə Şərifzadə. Müsamirənin mütəşəb-bisəsi Y. N. Olenskaya. Müsamirənin müdirəsi Pəri xanım Topçubaşov, müdiri-məsul İsa bəy Aşurbəyli.

SİRK “MODERN”

Səşənbə günü ağustosun 12-də 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 45-ci günüdür. 1919-cu ilin məşhur cahan pəhləvanı namı və Azərbaycan fəxri şərifi və 30.000 manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Staroşvili ittifaqən məğlub olduğuna görə, axırını Gənc Əlini revanş mübarizəsinə dəvət edir. Qəti revanş mübarizəsi: Staroşvili – Gənc Əli.

2-nci: Zakoroyko – Makarov.

3-ncü: Krayevski və Artold.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 8 tamamda.

Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında.

Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Elan: Təzə artistlər və pəhləvanlar gəlir.

7430

İRƏVAN VİLAYƏTİ VƏTƏNDAŞLAR İTTİFAQI İDARƏSİNİN MÜHACİRLƏRƏ XİTABI

Vətəndaşlar! Gürcüstan hökuməti-möhtərəməsi bir konfrans dəvət edib vətənimizdə daşnak məzaliminə [zölmünə] xitam vermək arzusunda imiş. Əvvəl, təşəkkürlər edirik və sonra düşünürüz: əcəba, şu konferansa hüququmuzu müdafiə, tökülən qanlarımızı, pamal olan

[tapdalanan] namusumuzu, dağılan cəmələrimizi, bihörmət olan müqəddəsətımızı, qarət olan xanə və əmlakımızı xunxar, alçaq daşnaklardan mütəlibə [təlib] eyləmək üçün bizlərdən də konfransa mürəxxəslər [nümayəndələr] dəvət olunacaqdırımı?

Yox, zənn edirəm. Çünki bu barədə yazılan məqalədə hərfi-vahid [bir hərf; bir kəlmə] böylə yox idi. Əgər bizim vəkillərimiz olmaqsızın konfrans təşkil olunarsa, bizim dərdimizi kim bizim kimi şərh edə biləcək? Əlbəttə, heç kim. Çünki Azərbaycan Hökuməti bizim etimad və etibarımıza məzhər [nail olmuş] hami və hökumətimiz olmaqla bərabər, ermənilərin məzalimini konfransda onun nümayəndələri bizim kimi açmaz və açammazlar. Konfransda ermənilər bizim əlimizdən dad-fəryad edib bir neçə deleqat vasitəsilə bizlər[in] daşnak hökumətinə tabe olmaq arzusuna nail olmağa çalışacaqdır. Onda isə, genə bizim sinəmiz – daşnakların süngüləri.

Bəs bizim yeganə çarəmiş məzkur [adı çəkilən] hökumətlərdən atidə iniqad edəcək [gələcəkdə baş tutuacaq] konfransda bizim də məbusumuz olmasını ciddən tələb etməkdir və əgər tələbimiz qəbul olmazsa, konfransın qətnaməsini də kəndimiz üçün qanun deyə təlqin edəmməyiz.

O surətlə, qoy, daşnak qurşunlarından xilas olanlarımız da qırılsınlar. Qalan evlərimiz də xarabazara dönsünlər və daşnaklar da o xarabaların bülbülləri (?) olub mədəni millətlər üçün samianəvaz [qulağa xoş gələn] nəğmələr tərənnüm eyləsinlər. Biz isə ya öləcək, ya Azərbaycan-dan başqasına tabe olmayacağız.

Bu məsələ, güman edirəm ki, cəmi vətəndaşları bu avqust ayının 12-də Şəhər Upravasının binasına saat 6-da ümumi iclasa cəm olmağa məcbur edir, ta ki, gələcəkdə əvvəlkilər kimi yeni tələ-at verməyəlim. Vətəndaşlar, avqustun 12-i saat 6-da Bələdiyyə İdarəsi binasında təyin edilmiş iclasa həpiniz təşrif gətiriniz. Dərdimizi söyləyəlim, çarəsini düşünelim.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Məşixətdən

Əmrnamə-15

İdareyi-Məşixətin [Şeyxülislamıq İdarəsinin] anbardarı (arxivarius) Əbdürrəhimzadə 1 ağustos 1919 tarixindən etibarən müvəqqədən kargüzar təyin edilmişdir.

Əmrnamə-16

İdareyi-Məşixətin yazıçılarından Məhəmmədhanifə Axundzadə 1 ağustosdan etibarən müvəqqədən anbardar (arxivarius) təyin edilmişdir.

Əmrnamə-17

1 ağustosdan etibarən Məhəmməd-rəsul Zeynal bəy oğlu İdareyi-Məşixətə qasid (storoj) təyin edilmişdir.

Əmrnamə-18

1 ağustosdan etibarən Əliağa Möhsünzadə İdareyi-Məşixətə müvəqqədən yazıçı təyin edilmişdir.

Məşixət sədrləri:

*Mustafa Əfəndizadə,
[Axund Ağə] Ağaalizadə*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Qafqaziyadakı Müttəfiqlər heyətinin məlumatı-rəsmiyyəsi

Yorkda tətıl

Londondan xəbər verilir ki, dəmiryol əmələlərinin [fəhlələrinin] izdihamlı mitinqlərində qərar qoyulmuşdur ki, bilatəxir [dərhal] ümumi tətıl elan edilsin.

İngilis mədənlərində

Londondan xəbər verilir ki, Kömür Mədən Əmələləri Konfederasyonu Bonar Luinin üç ay müddətində tətıl edil-məyəcəyi xüsusda istədiyi icbarnamənin verilməməsinə qərar qoymuşdur.

Gürcüstan teleqraf xəbərləri

Ali Şurayi-Hərbiyyə [Ali Hərbi Şura] qərar qoymuşdur ki, Macarıstana Müttəfiqlər nümayəndələrindən mütəşəkkil bir hərbi komisiyon göndərsin. Bu komissiyaya Fransa generalı Qratsiani, Amerika generalı Bandholts, ingilis generalı Qorton, İtaliya generalı Mombelli daxilidirlər. Bu heyət Macarıstan Hökuməti üzərində kontrolluq və Macarıstan qırımızı qoşunlarının tərxis edilməsinə nəzərət edəcəkdir.

Dabravolların məlumatı-rəsmiyyəsi

6 avqust

Hacı-Tərhan cəbhəsində – Bizim Laqanın şərq tərəfində əməliyyatda bulunan gəmilərin bir hissəsi bolşeviklərin daha güclü flotunun təzyiqi ilə cənub tərəfinə çəkilməşlərdir. Buna görə də Laqanı işğal etmiş olan qoşunlarımız oranı tərək edib bir qədər cənub tərəfə çəkilməşlərdir.

Çornı Yar dairəsində və İdil [Volqa] nəhrinin sol tərəfində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

Kamişin cəbhəsində - Tarasov səmtində bizim qoşunlar Kamenkada möhkəmlənib şimal tərəfə olan yürüşlərini vüsətləndirirlər.

Don cəbhəsində - Balaşov səmtində düşmənlərin yürüşü dayandırılmışdır.

Talovaya səmtində bizim hissələr Vasilyevkanı işğal etdilər. Düşmənləri Peçerski tərəfə təqib edirlər. Sair yerlərdə heç bir təbəddülat yoxdur.

Xarkov cəbhəsində - Bizim hissələr ciddi yürüşə girişib Kursk səmtində bir neçə qəsəbələri almışlardır. Bannoye, Dobrinskoye, Krikovka, Şlyaxovo dairəsində müharibə edirlər.

Poltava cəbhəsində - Psyol nəhri boyu ilə bizim yürüşümüz müvəffəqiyyətli surətdə davam edir. Bizim hissələr bir neçə mövqifləri işğal etmişlərdir. Düşmənlər qərb tərəfinə çəkilirlər.

Yekaterinodar cəbhəsində - Düşmənlərin Verxnedneprovsk üzərinə olan hücumu tərəfimizdən dəf edilmişdir. Bizim hissələr Bojedarovkanı işğal edib Verxovtsevo mövqifi [stansiyası] üzərində iş görən zirehli qatarnı yolunu kəsmişlər. Aleksandrovskdan cənub tərəfə olan Dneprin bütün sağ tərəfi Qırmızı qoşunlardan təmizlənmişdir.

Novorossiysk - İstanbulda nəşr olunan “L’Entente” qəzetəsi xəbər verir, Rusiyanın bəzi yerləri ilə Perekop dönmündən Kırım və Azovski dəniz arasında olan yerlərdə ticarət başlamaq planını Müttəfiqlər təsdiq etmişlərdir.

Kantemirovka – Bobrov uyezdində

(Voronej quberniyasındadır) fərarilərinin sözüünə görə, bolşeviklər təcilən nəqliyyat vasitələri hazırlayıb buğdaları daşıyırlar.

Yekaterinodar - Yevpatoriya maliyyə komissiyası ümumi iclasın qərarına görə, Yevpatoriyanın dövlətli ünsürünə dəvətnamələr göndərib üç gün müddətində Dabravollar nəfinə [xeyrinə] iki milyon para verməyi təklif etmişlərdir.

Bolşeviklərin məlumatı

Nikolayev - Müttəfiqlərin ali tribunali qət etmişdir, Hollandaya Vilhelmə məhkəməyə gəlməyə dəvətnamə göndərilsin. Hərgah, Vilhelm öz xahişi ilə məhkəməyə gəlməzsə, Vilhelm cəbrən Londona gətiriləcəkdir. Bundan maəda [bundan başqa], müharibə müqəssiri olaraq prins Ruprext də cəlb ediləcəkdir. Prins Belçikada yaptığı rəzalətlərdən dolayı məhkəməyə cəlb edilir. Marşal Makenzen Romaniyada yanqı yapıdırması və sirqətdə [oğurluqda] bulunduğu ilə ittiham edilir. Bunlardan əlavə, bir neçə general, o cümlədən fon Sanders Türkiyədə erməni qırğını saldırdığı üçün mühakimə ediləcəklərdir.

* * *

- İstanbulda ingilis məmurları tərəfindən bu günlərdə bir çox rus bolşevikləri həbs edilmişdir. Bunlar İstanbulda təbliğat yapmışlar.

- Sofiyada 10 min nəfərlik bir Dabravol dəstəsi tərtib verilir. Bunlar bolşeviklərlə mübarizə edən rus dabravollarına müavinət edəcəklərdir.

Stavropol - Divani-hərb tərəfindən sabiq türkmən komiyon və müəllim Gimran[ov və] Muradov həmişəlik kürək cəzasına [katorqaya] məhkum edilmişlərdir.

Xarkov

“Novaya Rossiya” qəzetəsinin məlumatına görə, Petroqradda elektrik, tramvay və sair müəssisələrin əməlləri könüllü dəstələr təşkil etmişlər ki, Petroqrada təxliyəsində bu müəssisələri bolşeviklərdən mühafizə etsinlər.

Dnepr cəbhəsində - Dneprin sol kənarında atışma davam edir. Bizim flot Oçakovun sahil topları ilə atışdıqdan sonra onları iskata [susmağa] məcbur etmişlərdir. Oçakov qalası üzərində milli və ağ bayraqlar qalxızılmışdır.

Don ştabının məlumatı-rəsmiyyəsi

Balaşov cəbhəsində düşmənlərin süvari və piyada alayları avqustun 5-də Peski kəndi üzərinə hücum eyləmişdir. Hal-hazırda qızgın mübarizə davam edir.

Boriseqlebsk dairəsində atışma davam edir. Novoxopyorsk dairəsində təbəddülat [dəyişiklik] yoxdur.

Talovaya səmtində, avqustun 5-də bizim hissələr hücumə keçərək düşmənləri Vasilyevka dairəsindən çıxarıb Kolodeyevka tərəf təqib edirlər. Şimala doğru ricət edən [geri çəkilən] düşmənlərlə eyni zamanda müharibə gedir. Bizim tərəfdən avqustun 4-də Buturlinovkaya hücum edilsə də müvəffəqiyyətli olmamışdır. Zira düşmənlər şiddətli inad göstərirlər.

Lis[ki] cəbhəsində düşmənlər Verxni-

ye Markini işğal etsələr də tərəfimizdən onlar bu yerlərdən çıxarılmışdır. Sair cəbhələrdə təbəddülat yoxdur.

QƏZETƏLƏRDƏN

Dabravol gəmiləri Dneprdə

Sevastopoldan xəbər verirlər ki, Qara dəniz donanması Xerson ilə Nikolayev arasında dəniz yolunu kəsib Dnepr limanına daxil olmaqla Dneprdə abluka yapmaq istəyirlər.

Minonosların Qara dəniz donanmasına təslimi

İngiltərə Komandanlığı Qara dəniz donanması komandanına təklif etmişdir ki, Türkiyədə və İzmirdə olan 5 ədəd minonoslarını və bir neçə başqa gəmiləri təhvil alsın. Bundan əlavə, İngiltərənin sürətlə gedən balaca gəmilərini Qara dəniz donanmasına daxil etsin. Bu gəmilərin tayfaları [heyətləri] rus zabitlərindən və matroslarından təşkil edilməlidir.

İngiltərə-rus ittifaqı

Hal-hazırda Sevastopolda bir dəstə məşhur dövləti və ictimai xadimlər vardır ki, İngiltərə-rus ittifaqı əqd edilməsindən [bağlanmasından] ötrü, İngiltərə Hökuməti ilə və ictimai dairələrlə müzakirə və müxabirat aparmaqdadırlar. Bu məsələ hələ müzakirə halındadır. Lakin mötəbər mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, bu məsələ bu yaxınlarda ciddi surət alacaqdır. Sevastopola gəlmiş olan İngiltərə donanması komandanı Seymur, məzkur xadimlər dəstəsi ilə müşavirədə

bulunmuşdur. Müşavirə nəticəsində hər iki tərəf məmnun qalmışdır.

Kremençukda

Kremençuk təcili surətdə möhkəmləşdirilir. Bolşevik əsgərləri Kremençukda xəndəklər qazıb Dneprin hər iki kənarını möhkəmləndirirlər. Bu tədarükat Kremençukun əhəmiyyətli bir mövqe olduğunu göstərir. Çünki Kremençuk işğal edilmədən sağ sahil Ukraynaya malik olmaq mühal əmərdir [çətin işdir].

Kolçakın müvəffəqiyyətsizlik səbəbi

Yekaterinodardan “Y. K.” qəzetəsinə teleqraf edirlər ki, Royter agentliyinin verdiyi xəbərə görə, Kolçak Sibirya ordusu arasında olan nizamsızlığı yatırmağa müvəffəq olmuşdur. Bir çox alaylar ləğv edilmişlərdir. Ona görə də, nizamsızlıq bütün alaylara sirayət edə bilməmişdir. Şimal ordusu xətersiz qalmışdır. Buna görə Sibirya ordusunun tezliklə hücumu keçəcəyini gözləmək olar.

Almaniya silahı

“Ç. t.” qəzetəsi xəbər verir ki, Mütəfiqlər mütarikə şəraitində [atəşkəs şərtlərində] göstərdiyindən ziyadə olaraq almanlardan mühimmatı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] almışlardır. Bununla belə, Mütəfiq əsgərləri hərəkət etdikcə mühimmatı-hərbiyyə mövcudatı kəşf edilmişdir. Bunlar nəzərə buraxılmış gəlicə də, lakin gözəl bir halda imişlər. Şərqdə olan alman əsgərləri külli miqdarda silaha və mühimmatı-hərbiyyəyə malik olduqlarından, təsəvvür etmək olar ki, mütarikə zamanında da alman hərbi zavodları işləməkdə imişlər.

- Londondan xəbər verilir ki, Bavariyanın sabiq şura diktatoru Toller, hökumət tərəfindən 5 il həbsə məhkum edilmişdir.

Helsinqfors [Helsinki] - Kopenhagenə müntəşir [Kopenhagendə nəşr olunan] “Politiken” qəzetəsinin məlumatına görə, Bolqariyada hər gün hadisə gözləmək olar. Bu axır günlərdə bütün şəhərlərdə böyük nümayişlər qurulmuşdur. Nümayişçilər Şura Hökuməti təşkilini tələb edirlər.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maliyyə nazirinin dövləti vergini almaq qəsdilə müzayidə [hərrac] ilə satılacaq əmlakı-mənzulə və qeyri-mənzulə [daşınan və daşınmaz əmlak] qanun layihəsinin dəyişməsi haqqında məruzəsindən sonra qəət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. Qanun layihəsinin ikinci maddəsində “dövləti vergi” sözündən sonra “25 min manatdan artıq olmasın” sözlərinin artırılması məşrutdur [şərtdir].

- Maliyyə nazirinin Nəzarət üzvü Yasenskinin kəndi istidasına [ərizəsinə] görə əzli [işdən kənar edilməsi] və maaş verilməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

Mümaileyhi [haqqında danışılan şəxsi] avqustun 1-dən əzli edilmiş hesab edərək, 20 milyonluq fondan iki ayının məvacibi 6 400 manat verilsin.

- Daxiliyyə nazirinin 1 fevral qərarında mövcubincə [qəraradına əsasən] 100 min manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İstənilən para 20 milyonluq fondan buraxılsın.

- Maarif nazirinin İngiltərə Komandanlığının “Komeni” şirkətindən almış olduğu kağızı Tiflisə aparmaq üçün icazə istəməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İcazə verilsin.

- Daxiliyyə nazirinin Nəzarətə iki tərcüman təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə Nəzarətinə 2 nəfər tərcüman təyininə icazə verməklə, məvacibləri Nəzarətin smetası təsdiqinədək 20 milyonluq fondan verilsin.

- Xariciyyə nazirinin Nəzarət dəftərxanası müdiri təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Həman vəzifəyə Gürcüstan Hökuməti indindəki Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi katibi [Xuramoviç] İsmayıl bəy əfəndini iyulun 1-dən təyin etməli.

- Daxiliyyə nazirinin sabiq Göyçay qəza qaimməqamlığı kargüzarı Əhməd-bəyov ailəsinin maaşının artırılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

20 milyon fondan mütəvəffanın [mərhumun] qadını Rübabə xanım Əhmədbəyova verilmək üçün bir dəfəlik iki min manat buraxılsın.

- Maarif nazirinin edadi məkatib şöbəsi müdiri təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Həman vəzifəyə Bakı Müqəddəs Nina məktəbi müəlliməsi Eynülhəyat xanım Yusifbəyli təyin etməli.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Maliyyə Nəzarəti dövləti xidmətçiləri üçün ezamiyyə və gündəlik haqqında bir qanun layihəsi tərtiblə Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] idxal etmişdir.

- Maliyyə Nəzarəti gəlir vergisi nizamnaməsini pozmaq üçün alınan cərimənin 10 dəfə artırılması haqqında bir qanun layihəsi tərtiblə Vükəla Şurasına təqdim edilmişdir.

- Daxiliyyə Nəzarətində İngiltərə Komandanlığından xəbər alınmışdır ki, İran şahı Əhməd Mirzə Avropaya azim olmaq [getmək] üzrə Bakıya əzimet edir [yola düşür]. Əhməd şahı hamil olmaq [gətirmək] üçün “Kursk” vaporu Ənzəliyə göndərilmişdir.

- İngiltərə komandanlığı Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərinə işbu məzmununda bir təliqə [rəsmi məktub] göndərmişdir:

1) Əlahəzrət İran şahı Bakıya ayın 13 və yaxud 14-də varid olacaqdır [çatacaqdır]. Bundan ötrü, Ənzəliyə vapor göndərilmişdir. Vaporu İngiltərə müsəlləh gəmiləri təşyi [müşayiət] edəcəklərdir.

2) Gömrükxana körpüsündə əlahəzrəti ingilis fəxri qarovulu pişvaz edəcəkdir.

3) Həzrətlərinizdən rica edirəm ki, əlahəzrət üçün məxsusi tren [qatar] verilməsi və yol üzrə yemək və qeyrə təmini üçün tədabiri-lazimə ittixazı [lazımı tədbirlərin görülməsi] haqqında sərəncam verəsiniz.

4) Yaxşı olardı ki, əlahəzrəti pişvaz üçün tiren körpüyə aparılsın.

5) Həzrətləriniz lazım görərsə körpüdən vağzala qədər Azərbaycan qoşunları qoymaqla bərabər xüsusi pişvaz təyin edə bilərsiniz.

6) Ehtimal ki, vağzal təzyin ediləcəkdir [bəzədiləcəkdir].

7) Əlahəzrətin trenini Britaniya qaragolu təşyi edəcəkdir.

HANKI QANUN İLƏDİR?

Məclisi-Məbusanın yaxın iclaslarından birisində əsgərlik məsələsi müzakirə olunarkən möhtərəm Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy əfəndi Əxzi-əsgər idarələrinin hərəkətindən və rus qanunlarından bəzilərinin bizim həyatımıza tətbiq ediləmməz olduğundan bəhslə buyurdular ki:

“Bir ailənin çörək gətirən bir oğlu olur, onu əsgər alırlar, ailəsi sahibsiz qalır. Rus həyatında bəlkə böylə etmək olar. Çünki onların arvadları kəndilərini idarə edirlər. Amma bizim həyatımızda şəraiti-ictimaiyyətimizdən dolayı bu əsla qabil deyildir.”

O vaxt məbuslardan bir çoxları bizim

qanunumuzda böylə şey olmadığını bəyanla müariz çıxdılar [etiraz etdilər]. Məhəmməd Əmin bəy isə: *“Doğru, qanunumuzda yoxdur, fəqət həyatımızda tətbiq və icra edilir”* – dedilər və dəlil olmaq üzrə vilayətləri gəzərkən bu xüsusda çox şikayətlər eşitdiklərini bəyan etdilər.

Parlaman cələsələrində [iclaslarında] böylə şeylərə çox diqqət verilir, bunların üzərinə çox danışıqlar olur. Amma həyat bir dəfə cızılmış yol ilə getməkdədir. Fəqət bu olarmı? Böylə davam edə bilərmiz?

Məbus əfəndi vilayətlərdəki haqsızlıqları misal gətirirlərdi. Biz isə bu dəfə məbusların əli altında, Azərbaycanın paytaxtında daha betər olduğunu qeyd **və bu xüsusa Nəzarəti-cəlilənin [möhtərəm Nazirliyin] nəzəri-diqqətini cəlb etmək istəriz.**

Məlumdur ki, son zamanlar Bakıda əsgər yığılır. Əsgər yığmaq barəsində şübhəsizdir ki, əsgəri proqram və nizamnamə vardır. Bunun üzərinə hamını almalıdır. Fəqət böylə edilməyir. Çox vaxt olur ki, yaşı çox olan adam tutulur. Hətta əsgərlik yaşına yetməmiş adamların da tutulduğu az deyildir.

Bundan əlavə, **ailə şəraitinə heç vaxt və əsla diqqət verilmir.** Axır günlər şəhərimizdə bir çox adamlar əsgər alınmışdır. Halbuki halı nəzərdə tutulsaydı, bilmərrə alınmazdı.

Məsələn, Bakıda bir ailə bilirəm. 40-42 yaşında bir arvad. Dişlərinin yoxluğu, saçının ağarmağa başlaması, üzünün qırışması zəmanə yükü altında tez qocaldığını, çox üsrət [çətinlik] çəkmiş olduğunu nümayiş etdirir. Bu arvadın 17, 19 və 21

yaşlarında üç oğlu və 15 yaşında bir qızı var. Ortanca oğlu Məclisi-Məbusan qorucu bölüyündə xidmət edir. Üç gün əvvəl böyük oğlunu da əsgər almışlardır. Ailə tam mənasıyla sahibsiz qalmışdır.

Kiçik qardaşı Əxzi-əsgər [Hərbi Çağırış] idarəsinə getmiş “Ailəmizi idarə edən böyük qardaşımızdır. Mən isə külfət saxlaya bilmərəm. Hökumətə əsgər vermək vacibdir. Üç qardaşdan biri getsin gərək. Binaənileyh [ona görə] rica edirəm, məni əsgər alınız da, böyük qardaşımı buraxınız, anamı, bacımı saxlasın” deyərək təklif etmişdir.

Əxzi-[əsgər] idarəsinin cavabı bu olmuşdur ki, sən hələ çocuqsan, səni əsgər almaq olmaz.

Ortancı qardaşı iləri yerimiş: “Öylə isə mən onsuz da əsgəri xidmətdəyəm. Biz dedik, üç qardaşdan biri gedəcəkdir. O halda qoy yaşım az olsa da, könüllü sifəti ilə də olsa, mən gedəyim. Şimdi ki Parlament qorucu bölüyü əsgər deyilmiş, heç eybi yoxdur. Mən o xidməti buraxayım da, Salyan qışlasına gedəyim. Ancaq, Allah rızasına, qürbət eldə, yad ölkədə bizim ana-bacımızı sahibsiz qoymayın. Məni əsgər alın, böyük qardaşımı buraxın” deyərək yalvarmışdır.

Əxzi-əsgər idarəsi: “Sən Parlamanda xidmət edirsən. Onun dəxli yoxdur. Parlament qorucu bölüyü əsgər deyil. Biz səni oradan da ala bilmərik. Sən öz xidmətinə get” demişdir.

Böyük qardaşı rica edir: “Ağa, öylə isə mən Salyan qışlasında, ortancı qardaşım qorucu bölüyündə, bəs bizim külfəti kim saxlayacaqdır? Öylə isə ailəmizə siz bir tədbir deyiniz. Görəyim nə yapacağam? Anam, bacım necə dolanacaqdır? Bunu

düşünürmüsünüz? Allah eşqinə, bir ailəni sahibsiz buraxmayın. Axır heç bir qanunda böylə şey olarmaz.”

Əxzi-əsgər rəisi hiddətlənir. Bir əsgər çağırır: “Adə, bu bizimlə davaya gəlmişdir. Bunu qat evə.”

Məsələ bitmiş olur. Ailə çabalamağa başlayır. Necə olacağız qürbət ellərdə? Kimlər bizi himayə edəcəklərdir deyərək fəryad edir (ailə Bakı sakinlərindən olmayıb bir parça çörək dalınca çöllərə düşmüşlərdəndir), qarıya, qonşuya yüyür.

“Başbilən” axtarır ki, dərini desin. Bu əsnada ortancı qardaşı bir dəfə daha Əxzi-əsgər rəisi hüzuruna gedir “Ağa, bizə bir çarə” deyərək yalvarır. “Ağası” çarə olmaq üzrə deyir ki, iş artıq bizdən çıxmışdır. Qardaşın Salyan qışlasındadır. Oraya get, bəlkə, əvəz edərlər.

Bilmirəm, qanunda öylə şey varmı ki, əxzi-əsgər idarəsi bir adamı əsgər alsın da qışlaya göndərsin, sonra kimlər isə hankı qanuna görə isə onu əvəz etsinlər.

Bizcə, böylə bir qanun olmasın gərək. Fəqət bunda sözüümüz yoxdur. Məsələ yalnız bir adamın başında deyil. Söz burasındadır ki, paytaxtımızda böylə olanda, bilmirəm vilayətlərdə, köylərdə nasıl rəftar edilir. Zənn olunur ki, oralarda, adətən, heç qanun-qayda görülməyərək, hər kəsi tutub “Filan-filan şüdə, əsgərsən, get qışlaya” deyirlər. Bununla da iş bitib gedir.

Məqami-aidinin nəzəri-diqqətini, əvvəla, halını təsvir etdiyimiz ailənin vəziyyətinə, saniyə [ikincisi] də, ümmiyyətlə, bu kimi hərəkətlərə cəlb edərək buna bir çarə qılmasını istəyirik.

İlla [yoxsa], bizcə, böyləliklə əsgər

toplamaq olmaz. Çox ailələr sahibsiz qalar, yaxud ailəsini yiyəsiz qoymaq istəməyənlər qanun namına fərari kəsillər. Bunun da hər ikisi qeyri-məmuldur [arzu edilməzdir].

Xəlil [İbrahim]

“Azərbaycan” təfriqəsi

TÜRK İMPERATORLUĞU – ELXANLIĞI

3

“Türk cəmahiri-müttəhidəsi” [Birləşmiş Türk cümhuriyyətləri] pozulduqdan sonra türklərin aldıqları vəziyyəti tarixlər böylə qeyd edirlər:

Çinlilərin təərrüzü [hücumu] nəticəsində Şərq “hiunq-nu”larından ayrılmış tatar, qazax, qırğızlar Amur (Qara su), Lena və Yenisey (Yeni çay) vadilərinə dağlıqları kimi, Qərb “hiunq-nu”ları da Altay və Tanrıxan dağları yamaclarından Ova nəhri vadisi ilə Aral və Xəzər dənizləri ovasına enmişlər və qərbə, cənuba yürüməyə başlamışlardır. Fəqət cənub cəhətinə gedənləri İran dövləti-əzimi [böyük dövləti] bir dürlü tövqifə [tutub saxlamağa] müvəffəq olmuşdur. Şimaldan hücum edən bu türklərə iranilər kəndi təbirlərinə turani, məmləkətlərinə Turan namı taxmışlardır. Bu cəhətə cənubda Turan böyüməmişdir.

Qərbə doğru axın edənlər isə heç bir maneəyə təsadüf etməmişlər. Qəbilə-qəbilə Ural dağları ilə Xəzər dənizi arasındakı boşluqdan Dəşti-Qırpaqdan

Avropaya keçmişlər, İdil, Uzi, Dnepr hövzələrinə yayılmışlardır.

Bu mühacirət selinin ən önündə iskitlər, arxalarından avarlar yürümüşlər. Bunlar dəxi Qafqazya və Tuna mənşəblərində Şərqi Roma imperatorluğu ilə çarpışmışlardır. Bu imperatorluq dəxi ilk təsadüf etdiyi iskitləri, türkləri Qafqaziyada, Tunada durdurmuş, onlar da Qafqaziyadan Tuna mənşəbinə qədər bütün Qara dəniz sahillərinə yerləşmişlərdir.

Bunların arxasınca daha şimaldan fransızların Attila, almanların Atel, normandların Atli dedikləri məşhur qəhrəman təhti-komandasındakı [komandanlığı altındakı] Hun adlanan türklərlə Şərqi və Qərbi Roma imperatorluqlarını eyicə əzərək Qolbaya – Fransaya – Şalon vadisinə qədər irəliləmişlərdir (434-453 miladi). Sonra geriyyə dönüb Tuna hövzəsində iqamət etmişlərdir.

Hunların arxasınca peçeneqlər və xəzərlər hərəkət etmişlər. Peçeneqlər isə Orsova keçidinə qədər yürümüşlər. Xəzərlər Azov və İdil hövzələrinə, alanlar dəxi Qafqaziyanın şimalına yerləşmişlərdir.

Eyni zamanda hunların daha şimalından, Ural dağları üzərindən finlər, arxalarından bolqarlar, başqırdlar mühacirət etmişlərsə də, bolqarlarla başqırdlar İdil hövzəsində çadır, otaq qurub qalmışlardır. Halbuki finlər Laponiya, Finlandiya, Estoniya, Livoniyanı işğal etdikdən sonra Baltik dənizini dolaşaraq Norman yarımadasına sarılmışlar, Givlen dağlarına və Atlas dənizinə [Atlantik okeanına] dayanmışlardır. İştə beşinci əsri-miladidə Mühiti-Kəbirdən Mühiti-Atlasla [Sakit okeandan Atlantik okeanına], Kamçatka-

dan Skandinaviyaya, Peçili körfəzindən Tuna hövzəsinə qədər olan bu vase [geniş] ölkədə Böyük Türk imperatorluğu təsis edilmişdir və sonra dünyanın hər bir tərəfinə yayılmışlardır.

Çinlilər bu Türk imperatorluğunu 545 miladidə rəsmən təsdiq etmişlər və kəndi şivələrincə Tu-kiu adlandırmışlardır. “Türk Ulus Oymaq Birliyi”ndən sonra dünyada təsis olunmuş ilk türk imperatorluğu – elxanlıq işdə budur.

Bu dövlət tam türklük içində qurulduğundan həman genişlənməyə başlamış, 20 sənənin zərfində Kaspi dənizinə, İran hüdudduna qədər uzanmış və böyümüşdür. Böylə ki, 568-də məşhur türk imperatoru Mukan xan Bizansa İkinci Yustinyasa hərbi ittifaq haqqında müzakirətdə bulunmaq üçün bir heyətisəfərət [səfirlik heyəti] göndərdiyi kimi, böyük türk xanının da nəzdinə Roma dövləti tərəfindən 575-də ticarət müahidəsi əqd etmək [sazişi bağlamaq] üçün iki səfir göndərilmişdir.

Bu tarixlərdə türk imperatorluğu Bizansın şimal hüduddları qarşısına və Qara dəniz şimal sahillərinə qədər imtidad etmişdir [uzanmışdır]. Bir sənə sonra Bizans müstəmələlərindən [müstəmləkələrindən] Krım adası, Kerç qalası zəbt edilmiş, türk imperatorluğuna qoşulmuşdur. Bu aralıqsız fütuhət nəticəsində Türk elxanlıqı Amur (Qara su) nəhrindən Dnepr vadisinə qədər uzanıb getmişdir.

Qara sudan Qara dənizədək vüsət peyda edən [genişlənen] bu türk imperatorluğunun dörd hüdudu haqqında Təkin əfəndi şu yolda məlumat verir:

Şərqdə Kinxan dağlarıdır. Bu dağlar türklüyü mançuluqdan ayırır. Bu hüduddən cənuba enərək səddi-Çinə müləqi olur

[qovuşur]. Oradan səddi-Çini təqibən qərbə dönür və onunla təmadi edərək [uzanaraq] çinlilərin Huanq-hu* dedikləri Xansuyun şimal dirsəklərini də bilehtiva Ağdağ, Akkadağ ətəklərinə, sonra bu dağları sıralayaraq Pamir yaylasına gedir, Pamirdən Amudərya mənbələrini içəri alaraq Türküstan ovasına enir, Elbrus silsiləsi ilə Kaspi (Xəzər) dənizi kənarına yətişir, sonra Xəzəri adlayaraq Qafqaziya dağlarını təqib eyləyir və Qara dənizə vasil olur.

Qara dənizdən sonra hüdudd şimala dönür. İdil və Tuna hövzələrini təqibən şimala çıxır. Şimalda elxanlıqın hüdudu müəyyən deyildir. Çünki türk imperatorluğunun nüfuzu bu cəhətdə tatar, qırğız və kazaklarla şimalın buzlu ovalarına doğru qeyri-məhdud irəliləyirdi.

Kültiginlə Bilgə qaanın [xaqanın] zamanında mərkəzdə Altayın dörd tərəfində Xandağdan Balxaş gölünə qədər əsl türklər yaşamışlardır.

Bunların şimalında şərqdən qərbə doğru Kinxan dağları ilə Baygöl arasında Cəlair və Gürgan qəbilələri, Baygölün qərbində xoyratlar, onların qərbində Ural dağlarına qədər uzanan türk ovasında qırğızlar sükunət etmişlərdir.

Mərkəzdəki türklüyün cənubunda səddi-Çindən qərbə doğru Xansu vadisi, Alaxan yaylası və Çaydam hövzəsində unqutuq türkləri, onların qərbində Tanrıxan dağları ilə Ağdağ silsiləsi və Pamir yaylası arasında uyğur və qarluq türkləri, sonra qərbdə türk Çuxurovasında, Aral

* Türklər ibtidada suya “hu” deyirmişlər. Sonra “su” şəklinə soxulmuşdur. Sibiryada yaşayan yakutlar şimdiki suya “hu” deyirlər.

gölünün şimalında oğuzlar, cənubunda teleş türkləri, nəhayət, daha qərbdə Kaspi dənizinə mənşəb olan Yayıq nəhri ilə Tuna və Qafqaziya aralarında qıpçaq türkləri yerləşmişlərdir.

Bu imperatorluq eyni əzəmət, eyni qüvvəti ilə altıncı əsrin ibtidasından səkkizinci əsri-miladının ortasına qədər, 745-dək iki buçuq əsr davam etmişdir. İmperatorluq dəhşəti bu elxanlıqı da yaşıtmadı. Böyük imperatorluq Türk Ulus Oymaq Birliyinin onda bir müddəti qədər də davam edəmmədi.

Məmləkətin daxilində ixtilallar, iğtişaşlar vüqu bulmuş, hüquq iddiası, hürriyyət tələbində bulunanlar açıq-açığına meydana çıxmışlar. Əski qanunu, Ulus Oymaq Birliyini xatırlayıb iadəsini [geri qaytarılmasını] arzulamışlardır. Fəqət saray ricalı [saray adamları] başqa sövdada idi. Eyni zamanda ərəblər dünyanı titrətməyə başlamışlardır.

Lakin bu xanlıq zəiflənməkdə, islamıyyət nüfuzu isə Asiyayi-Vüstaya [Orta Asiyaya] doğru irəliləməkdə idi. Ərəblər Sə'd bin Əbu Vəqqas ilə 635 miladidə Qadisiyyədə İran süvarisini əzdikdən, İrən və Xorasanı zəbt etdikdən sonra türk ovasına enməyə başlamışlar və 30 sənə zərfində Ceyhuna (Amudəryaya) qədər yürümüşlərdir.

Sonra Bəni-Ümeyyə zamanında Qüteybə bin Müslüm əl-Bahili Ceyhunu da keçərək Mavəraünnəhri zəbtlə, Seyhun nəhrinə və Fərqanəyə qədər irəliləmişdir.

714-də türklər qəsb olunmuş vilayətlərini istirdad etmişlərsə də [geri almışlarsa da], imperatorluq çinlilərin şiddətli təərrüzünə [hücumuna] məruz qalmış, 745-də uyğurlar üsyan etmişlərdir.

İştə, yek-digərini təvali edən [izləyən] bu zərbələr altında elxanlıq məğlub və pərişan olmuşdur. Fəqət yenə türk səltənəti zavala uğramamışdır. Dərəqəb [arxasınca] Qaşqarda yeni bir elxanlıq – Uyğur xanlıqı təsis edilmiş ki, kəndisindən ilərikini bütün ənənəti ilə idaməyə müvafiqət etmişdir [bütün ənənələri ilə davam etdirməyi müvafiq görmüşdür]. Yalnız bircə fərqi bu idi ki, xanlıq Orxun türklərindən uyğur türklərinə, Qaraqorumdan Yarkəndə intiqal etmişdi [keçmişdi]. Uyğur xanlıqı isə həman əski hüdudlara malikdi. Şərqdə Orxun dəxi daxil olmaq üzrə bütün Baygöl hövzəsinə hökm edir, cənubda da ərəblərin, bədəhu [sonra] Samanilərin hüdudlarına qədər uzanırdı.

Bu yeni imperatorluq əvvəlkindən daha uzun müddət paydar [mövcud] olmuş, səkkizinci əsrin ortasından on ikinci əsrin əvasitinə [ortalarna], 1130 tarixinə qədər təqribən dörd əsr davam etmişdir. Lakin mütləqiyyət türkləri bir yerə toplamamayırdı. Əksinə, daha da pərakəndə edirdi. İmperator olmaq sevdası ümum başlara yerləşmişdi. Hər komandan, hər vali birer imperator olmaq xülyası ilə uğraşırlardı.

Bu Uyğur xanlığının zamanında türklər neçə-neçə şöbələrə ayrılmışlardır. Uyğurlar türk imperatorluğundan ayrılaraq Aral hövzəsində yeni bir dövlət qurmuşlar. Şərqdə moğollar və xoyratlar ayrıca elani-istiqlal etmişlərdir.

Bunların arasından yalnız oğuzlar qəyət qüvvətli bir türk dövləti vücudə gətirməyə, məmləkətin hüdudunu böyütməyə və isimlərini ehtiramla tarixə keçirməyə müvəffəq olmuşlardır.

Ə. Müznib

ŞİMALI QAFQAZ CÜMHURİYYƏTİ PARLAMENTOSU

4

(mabəd)

Parlamento mövcudiyətinin dəlili-sübutiyəsinə gəlincə:

1) Vəkilin müvəkkili əleyhinə iqrarı [etirafı] və əmri-vəkalətdə, yəni müvək-kəlbəhdə [vəkilə tapşırılan işdə] müvəkkili-nə zərər olacaq yolda müamiləsi [rəftarı] mötəbər olamaz. Məbuslar millətin vəkilləri və timsali-hakimiyyətləridir. Ancaq hakimiyyəti-milliyənin təyid [təsdiq] və təsbiti xüsusuna çalışmaq üzrə tövkiil edilmişlərdir [vəkil təyin edilmişlərdir]. Yoxsa hədm və nəqzinə [məhv və ləğv edilmə-sinə] səy üçün tövkiil edilməmişlərdir. Bu etibarla məbuslar gərçi yuxarıda gördü-yümüz kimi yalnız xanələrinə tayma-larına [qayıtmalarına] qərar vermişlərdir. Lakin bilfərz [fərz edək ki] Məclisin ilğa və fəsxinə [aradan qaldırılmasına və ləğvinə] də qərar vermiş olsaydılar, əsla mötəbər olammazdı. Zira vəkalət buna müsaid deyildir və müvəkillər bunları o səlahiy-yətlə tövkiil etməmişlərdir.

2) Cümhuriyyətin ümum məbusları deyil, ancaq ictimada [yığıncaqda] hazır bulunan əzalar [üzvlər] əksəriyyətlə qərar verdilər. İnquş, çeçen, çərkəz, osetin mə-busları da bilittifaq davami-ictimə rə-yində bulundular. İctimada hazır olan əqəliyyətin də [azlığın da] bir haqqı vardır. Baxusus Dağıstan məbusları Şimali Qaf-qaz millətlərinin zərərinə və hakimiyyət-ləri əleyhinə füzuli vəsayət və vəkalətlə qərar verəmməzlər. Versələr də, mötə-bər olamaz.

3) Parlamentoda tüm millətlərin mənsubları tam intixab edilərsə [seçilərsə], məcmusu yüz qədərdir. İmkansızlıq səbəbi ilə həpsi intixab ediləmməmiş və hazır olammamışdır. Dağıstan vilayətinin intixabı tamam olmuş və təkmil [bütün] məbusları hazır bulunmuşdur. Əgər Cümhuriyyətin bütün məbusanı gəlmiş olsaydı, dağıstanlılar əqəliyyətdə [azlıq-da] qalacaq, məədasi [digərləri] bilittifaq davami-ictimə [yığıncağın, məclisin davam etməsi] tərəfdarı olacaq və arizuyi-ümü-minin davami-ictimə olduğu anlaşılacaq-dı. Buna görə, Parlaentonun davami-ictimədən mən' edilməsi [yığışmalarına icazə verilməməsi] Şimali Qafqaz əqvamı-nın [xalqlarının] arizuyi-ümumiyyətlərinə müğəyirdir [ortağ arzularına ziddir]. Dağıs-tan məbusları arizuyi-ümumi xilafına ilğa və ya fəsx-i-məclisə [Məclisin ləğvinə yaxud aradan qaldırılmasına] qərar vermiş də olsa, hökmsüzdür.

4) Hər millət böylə müəzzəmati-əsasiyyətdə [prinsipial əhəmiyyətli böyük işlərdə] məbusanın daima sülüsən [üçdə iki] əksəriyyəti ilə qərar verir. Bunda isə yalnız dağıstanlı məbuslardan ibarət olan əksəriyyəti-mütləqə ilə [mütləq ək-səriyyəti, yarıdan çoxu ilə] qərar verilmişdir ki, əsla kafi olamaz.

5) Taymaq məzuniyyəti qərarı mühəqqəqül-vürud [baş verməsi mütləq] zənn edilən təhlükə qarşısında qorxudan bizzərurə və ələləcələ [zərurət qarşısında və tələsik] verilmişdir. İctimaya mane qor-xudur. Maneyi-ictimə olan qorxu qalma-dığı zaman və məkanda, məmnü olan [əngəllənən] lüzumi-ictimə qaidətən [qay-dalara əsasən] övdət etmiş [geri qayıtmış] deməkdir.

İndi, madam ki, məbuslar ancaq məzunən xanələrində taymışlardır və qərar heyəti-ümumiyyənin şəxsi-mənəviyyəsinə təəllüq də etməyir [mənəvi şəxsiyyətini də əlaqədar etmir], o halda Parlamento yalnız hüquqən deyil, bizzat və bilfeil [şəxsən və əməli olaraq] dəxi mövcuddur. Və hər zaman özü üçün daxildə və xaricdə əmin ədd [hesab] etdiyi hər hankı bir yerdə Parlamento sifət və rəsmiyyəti ilə bəhəqq ictimə edə bilər. Hər yerdə deyirəm. Çünki böylə təhlükə səbəbi ilə kəndi hərİmləri [özlərinə məxsus yer, məhrəm hesab etdikləri yer] xaricində məcburən təşəkkül etmiş hökumətlərin və ictimə etmiş parlamentoların əmsalı nadir deyildir.

Şimali Qafqaz hökuməti-cümhuriyyəsinin düşdüyü vəziyyəti-vəximəyə [çətin vəziyyətə] sövqi-həmiyyətlə [təəssüb sövqü ilə, təəssübkeşliklə] təəssüf edirik. Lakin mənə bu vəziyyət, qayət zəruriyyət-təhəqqüq [baş verməsi qaçılmaz] bir hal idi. Hətta hökumət böylə arizəsiz [əngəlsiz, çətinliksiz] təəssüs edə bilmiş olsaydı, şaşacaq idim. Çünki Kotsev zehniyyəti, Kotsev tərzi-məsəisi [iş üsulu] hali-təşəkküldə bulunan bu yeni hökuməti yaşadammazdı.

Şimali Qafqaz kimi düşmənlərinə mücavir və müttəsil [qonşu və bitişik] olan bir hökumətin hər şeydən əvvəl xarici qorxularına qarşı orduya malik olması lazım ikən, Kotsev hökumətinin biləks [əksinə], hər şeydən ziyadə ehmal etdiyi cəhət əsgər məsələsi idi. Filhəqiqə [doğrudan da], böylə yeni bir hökumət deyil, mövcud hökumətlər belə bəqalarını yalnız orduları qüvvəti ilə təmin eylədikləri halda, biz həm əsgərliyi ehmal etmişiz,

həm ordunun hərəkəti-əsgəriyyəindən alına biləcək fəvaid və mənafeyi [fayda və mənfəətləri] geridə iqtitaf edəcək [toplayacaq, fayda götürəcək] diplomasi qüvvətinə ehmal etmişiz.

Biz ancaq: 1 - əsgəri, 2 - diplomasi fəaliyyətlərini müvazi [paralel] surətdə işlədərək bu iki ünsüri-fəal ilə istiqlalımızı qurtaracaq və hökumətimizi şu düşdüyü vətəyə [təhlükəyə] düşməkdən alı qoya biləcəkdik. Buna görə hökumət, hər dövətdə olduğu kimi ilk addımda məcburi mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə qanununu yapıb əxzi-əsgər müamiləsinə [əsgər yığma işinə] başlayacaq və ordu qayıracq idi. Bunu yapa biləcək fərağətli [sərbəst, boş] zamanını ətalətlə keçirmiş və məcburi mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə üsulunun qəbulunu parlamentonun ancaq dağıldığı həftə təklif etmişdir.

Səbəb nə idi ki, Kotsev hökuməti türklər Dağıstanda ikən hazır edilən Əxzi-əsgər qanunu layihəsini türklərdən sonra müvəqqədən və dərhal tətbiq etmədi? Halbuki bir ay içində əxzi-əsgər üsulu ilə on min kişilik bir əsgər hazırlamaq qayət qolay idi. Bu miqdar qüvvət o zamankı Denikini deyil Dağıstana, hətta Terek vilayətinə soxmamaq üçün pək əla kifayət edəcəkdə.

Saniyə [ikincisi], cümhuriyyətin diplomasi qismi bütün vaxtını həman uyquda kimi keçirmişdir. Hökumətdə Xariciyyə Nəzarəti və dairəsi yox idi. Böyük dövlətlərdə, məsələn, Fransada olduğu kimi məmurin və şifrə qələmlərini möhtəvi [ehtiva edən] Nəzarət dairəsi, Təşrifat dairəsi, Ümuri-siyasiyyə və ticariyyə müdiriyyəti dairəsi, Ümuri-idariyyə və fənniyyə dairəsi [idari və

texniki işlər şöbəsi], mütəxəssisin heyəti-istişariyyəsi dairəsi [mütəxəssislərdən təşkil olunmuş məsləhət şöbəsi] və sairə və sairə nə üçün təşkil edilmədi deməyirəm. Lakin heç olmasa Ararat erməni cümhuriyyətinin məsaili-xariciyyədəki tərz-i-məsaisini [xarici məsələlərdəki iş üsulunu] düşünmək yoxmu idi?

Bir tərəfdən əsgəri, digər tərəfdən diplomasi fəaliyyətlərindən hüsula gələcək vahid qüvvət hüquqi-əsliyəmizi bəhəməhal [necə olur-olsun] əldə etdirəcəkdə.

Mən Qafqaz cümhuriyyətləri arasında ermənilər qədər xaricdə eyi iş bacaran görməyirəm. Gürcülər də bu barədə ikinci dərəcədə qalırlar.

Kotsev hökuməti isə xarici işlərini külliyyəən təsadüfə buraxdı. Bakıya, Tiflisə gələn Etılaf heyəti-əsgəriyyəsi [Antanta hərbi heyətləri] ilə Şimali Qafqaz məsaili-xariciyyəsinə [xarici məsələlərini] həll edə biləcəyini zənn etmək qəflətinə hökuməti qurban etdi. Halbuki nə heyətin və nə bir az mafövq [onun fövqündə, vəzifəcə ondan üstün] olan İstanbul heyətinin səlahiyyətləri hər işi həll və fəslə [nəticələndirməyə] kafi deyildi. Binaənileyh [ona görə], doğrudan doğru mərcilərilə də [onların müraciət edəcəkləri məqamlarla da] təmas labüd idi.

Madam ki böylədir, etiqađımca bundan ziyadə vaxt keçirməməli və mövsümünü fövt etməməlidir.

Parlamento həman mümkün olan bir yerdə ictimə edib Şimali Qafqaz Cümhuriyyətinə bir rəisi-hökumət seçməli, o rəis dəxi əskidən olduđu kimi yalnız dađıstanlılardan Dađıstan Kabinəsi deyil, fəqət dađıstanlıların iştirak etdiriləcəyi

bir Əqvam Kabinəsi [Millətlər Kabineti] (oşetin, inquş, çərkəz, çeçen mütəxəssislərindən mürəkkəb [nüməyəndələrindən ibarət] Kabinə) vücuda gətirməlidir. Şeyxülislam ilə Xariciyyə naziri zatən mövcuddur və dađıstanlıdır. Və bu Əqvam Kabinəsi Kotsev hökumətinin qüsurlaydıyı nöqtələri bulub ona görə diplomasi fəaliyyətinə başlamalıdır. Şəraitinə müvafiq məsəi, əmin olmalı ki, hər dürlü səmərəni əldə etdirə biləcək və məmul [arzu olunur] ki, Denikini Şimali Qafqazdan bilahərb [müharibəsiz] qovacaq bir qərarı-düvəli [dövlətlər qərarını] istehsal [əldə] belə edəcəkdir.

Bu dəqiqədə Kabinənin nəradə və nəsil təşəkkül əylədiyini düşünməməliyiz. Qafqaz ərazisi üzərində təşəkkül etsin də, Bakı, Tiflis, həpsi birdir. Bunda forma dəxi mövzubsə olmamalı. Çünki forma qabil deyildir. Formaya uymamaq bir nöqsən isə, heç bir hökumətin mövcud olmaması daha böyük bir nöqsəndir. Qaidətün-əhvəni-şərreyn [iki şərdən ən xeyirli olanını seçmək qaydası] ixtiyar olunar və hökumətsiz, məsəisiz qalacağımız, formaya tamamən mütabiq [uyğun] olmasa da, çalışacaq bir hökumət vücuda gətirmək övlə və əlzəmdir [daha yaxşı və lazımdır]. Bu gün Teymurxanşuraya getmək və orada bir Kabinə qayıрмаq mümkün olsa belə, bütün əqvam mütəxəssisləri [bütün xalqların nüməyəndələri] tamamən ictimə edəmməyəcəklərinə görə, forma öylə də nöqsən qalacaqdır.

Zatən millət şimdi deyil forma məsələsini arasın, tək işlə eyi məşğul olacaq bir hökumət olsun da, ərkani-hökumət [hökumət adamları] kim olursa-olsun, razıdır. Çermoyev və Kotsev hökumətləri

haqqında millətin formaya aid bir şey dediyi yox idi. Yalnız qabiliyyətsizlikdən və bacarıqsızlıqdan şikayət edirlərdi. Formadan şikayət etdiklərini söyləyənlər doğru söyləməyirlər. Şu halda Kotsev hökuməti kimi yapmayalım. Yolunu bulalım, çalışalım, baxınız nasıl olur və baxınız nələr olur.

Pşimaf

Balaca felyeton

NAĞİL

(simsiz telefonoqramma)

Biri var imiş, biri yox imiş. Xaçmaz pristavından başqa Azərbaycanda heç kəs yox imiş. Pristav özü də rəiyyət deyil, bəy oğlu imiş...

Pristav ağa bir şişə beşulduzlu zaqra- niçni konyak boğaza tullayıb, ləziz çığırtma zakuskasını döşə vurmuş və dəm ve-rirmiş taxtn üstündə, döşü-başı açıq, yalın gömlək sərəvəzlənib dişindəki salıdnı papirosdan burğularla çıxan tüstü həlqələrini bir gözü ucu ilə seyr edərək özündən əvvəlki pristav kimi milyona, atlara, mülklərə və sürüyə malik olmaq fikrində imiş. Gözünün qabağında gah Bakıda xüsusi beşmərtəbə ev, gah avtomobil, gah şantan kefləri mücəssəm olur və gah da şansanetkaların işvəkar təbəssümləri, dilruba [cazibədar] qəhqəhələri xəyalı ruhunu oxşayır imiş... Və ağanın hökmü ilə Qrız kəndindən çağırılıb gəlmiş səkkiz kişi Xaçmazın beyin çalxalayan istisi altında saatlarca dayanaraq

bəy oğlu tərəfindən hüzura qəbul olmaq şərəfini gözləyirlərmiş.

Bəy oğlunun damağının şeştəng vaxtında birdən qarı açılaraq nəşəsini pozur və mərdimazar, ədəbsiz strajnik içəri daxil olub:

– Pristav ağa, bəlagərdanın [bəlalarını dəf edən] olum, bu yazığı isti lap xəşilə döndərdi. Hərgah qəbul etməyəcəksinizsə, izin veriniz...

Hiddətli səslə strajnikin danışığını kəsərək:

“Sus, qoy oğlanları gözləsinlər. Mən özüm çağırın vaxtı gözəlcə anlayıram, – deyə pristav ağa yerindən qalxır.

Artıq nə yapmalı idi. Nəşə pozulmuş, ruhnəvaz və ümidbəxş xəyalat silsiləsinin rişəsi [kökü; ipi] qırılmışdı. Bir əlin qalifə şalvarın cibinə soxaraq dişindəki papirosu bir həmlə ilə döşəmə üzərinə fırlatdıqdan sonra, az da əli barmaqlarının ucu ilə təzəcə tərləməkdə olan bığlarını tumarlamaya və şporları [mahmızları] yek-digərinə [bir-birinə] toxunaraq odanın ötə-bərisinə gəzinməyə başlamış idi. Bu qədər qəzəb-alud matsiyondan [gəzintidən] sonra novdan buzu kimi donub durmuş strajnikə nəzəri düşür:

“Adə, həpənd, ovçu tulası kimi nə marıtdamısən? İtilib çıxıb getsənə! Hələ, adə, dur (bir az təəmmüldən [götür-qoydan] sonra), get çağır görək bu filan-filan şüdələr bizə nə başağrısı vermək istəyirlər” - deyə əmr verir.

Qarı açıldıqda astanada kamali-ədəblə başmaqlarını çıxarıb və çarıqlarını yerə sürtərək təmizləməyə çalışan şələpapaq rəiyyətlər görünürlər. Əllərini döşlərinə qoyaraq salaməleyk, salaməleyk, bir-birini sıxa-basa, bir ayaqları içəri

girə, biri girməyə, səkkiz kişi odanın bir küncündə yığılıb büzüşürlər.

Bir xeyli mütəkəbbirənə fasilədən sonra pristav üzünü onlara çevirib xumar gözlərlə başdan-ayağa nəzərdən keçirir. Və iki dabanı üstə qalxaraq arxaya tərəf meyl etdikdə yığılmadan güc hal ilə özünü saxlayır və başında bir şey arayır imiş kimi biğlarını tumarladığı əli ilə çabuqca baş tükələrini qarışdırır. Dışarıda və çox uzaqda eşidilə bilən bir səda ilə: “Nə istəyirsiniz məndən? Neçün bir az rahat oturmağa qoymayırsınız?” - deyər rəiyyətlərin əhvalını istifsar buyurmağa [soruşmağa] tənəzzül edir.

- Ay ağa, a başına dolanaq, bizi siz özünüz çağırıbmısınız ki... Neçə saatdır ki, istinin altında...

- Səsinizi kəsin! Neçün İsa bəy Hacınskinin dəhyekini vermirsiniz? Hə, neçün vermirsiniz?

- Ay ağa, a başına...

- Sus! Bu saat gərək kağıza qol çəkəsiniz ki...

- A bəy, a qadalarını alağ, axır belə işlərdən ötrü sud var, məhkəmə var, bizim də dərdimiz var, şikayətimiz var...

Pristav ağanın qarnındakının hamısı başına qalxaraq fəvqəladə qeyzlənir və ayaqlarını yerə döyüb:

- Mən sud-mud tanımıram, bu saat ... oğlanları, gərək kağıza qol çəkəsiniz də, i bolşe niçəvo! – deyir.

- A qardaş, neçün söyürsən? Əlhəmdüllah, sən müsəlman qardaş, biz də müsəlman...

- Nə qardaş, adə, ... oğlanları, mən sizə qardaş? Rəiyyət mənə qardaş? Atababanız, ... oğlanları, mənim ata-babamın çəkmələrini siliblər. Siz ... oğlanları da gərək mənim çəkmələrimi siləsiniz.

Yoxsa qardaş, bəyə rəiyyət qardaş? Mən bu saat qardaşı sizə göstərəm. Adə, uryadnik...

- Ay ağa, sən Allah, bizim abrimızı tökmə, vallah-billah, bu saat qol çəkək. Qələt eylədik, peyğəmbər haqqı, bilmədik ki, siz bəy imişsiniz!..

Məşədi İbad talaq kağızına qol çəkdiyi kimi Qrız kəndi vəkilləri də dəhyek kağızına qol çəkib, qada və bəla canınızdan iraq, bəy oğlunun qırbacı altından xilas ola bilməmişlər imiş.

Qrızlıların bəy oğlundan etdiyi şikayətlərinin nə olub-olmadığını ravi [rəvayət danışan] sükut ilə keçir. Ancaq adamın xəyalına gəlir ki, bəy, rəiyyət, dadaş, ağa, nökar... Xülasə, xəyal da şaşır bilmirsən nə?!

Əfi

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Avropaya gedən tələbələr

Parlaman fraksiyaları dairəsində Avropaya göndərilən tələbələr arasında əksərən sərvətlilər olmasına ziddiyyət vardır. Ümumiyyətlə, dövlətlilərin öz xərclərinə buraxılması, yalnız fəqirləri hökumət himayəsinə almaq rəyi hökm-fərmdir [hakimdir].

Parlaman komissiyonlarında

Tələbələri Avropaya göndərmək üçün lazım olan qədər para təxis etmək [vəsait ayırmaq] haqqında Parlamana bir layihə təqdim edilmişdir.

Bələdiyyə İdarəsində

- Bələdiyyə İdarəsi Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, polis

dəvairi [polis dairələri] məxaricatı Bələdiyyə İdarəsi öhdəsindən götürülsün.

- Bələdiyyə İdarəsi itfaiyyə [yanğınsöndürən] dəstəsi dairəsi tənviri [işıqlandırılması] haqqında “Elektrik Cəmiyyətinə” müraciətdə bulunmuşdu. Cəmiyyət Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, yay zamanı işbu məsələ mümkün olarsa da, qış zamanı mövqifinin [stansiyasının] zorlanacağı ehtimalı üzrə mümkün olmayacaqdır.

- Bələdiyyə İdarəsi Bakı polismeysterinə məlum etmişdir ki, ağustosun 20-də yarmarka meydançasında arabaya və faytonların atlarına baxılmaqla 1919-cu sənənin 2-ci nisfi [yarısı] üçün nömrələr veriləcəkdir. Bələdiyyə İdarəsi rica etmişdir ki, oraya nizam və asayışdan ötrü polis nəfəratı göndərilsin.

“Müdafiyyə-millət”

İntişara [nəşrə] başlayacağını xəbər vermiş olduğumuz “Müdafiyyə-millət” qəzetəsinin 1-ci cümə nömrəsi pəncşənbə [cümə axşamı] günü avqustun 14-də çıxacaqdır.

Müəllimlər qurultayında

- Bakı Türk Müəllimləri İttifaqı sədri Ağə bəy İsrəfilbəyov həzrətlərinin Maarif müfəttişi təyin edilməsini hər kəs sevinclə eşitdi.

- Müvəqqəti Mərkəzi Müəllimlər İttifaqı Bürosu qurultay dəvəti üçün çalışmaqdadır. Qurultaya məramnamə yapılır.

- Müvəqqəti Mərkəzi Müəllimlər İttifaqı, Bürosunun son iclasında yaşlı və təcrübəli türk müəllimləri tərəfindən üsuli-cədid və təlim tədrisi barəsində

müqtədir müəllimlər tərəfindən məruzə oxunmasını çox mənfəətli görmüşdür. Məzkur mövzularda leksiya oxumaq üçün Fərhad bəy [Məşhədi Rəhim oğlu] Ağayev, [Həbib bəy] Mahmudbəyov, Mirzə Məhəmməd Axund oğlu [Axundzadə] və Mirzə Abbas Abbaszadəyə müraciət edilməsi təhti-qərara alınmışdır.

Mərkəzi İttifaq üçün məramnamə tərtibi üçün ayrıca komiyaon çalışmaqdadır. İşin qolaylığı üçün qəzalardan təşrif gətirəcək nümayəndələr özləri ilə bərabər ittifaqlarının məranamələrini gətirmələri mərkəzcə xeyirdən xali [faydasız] deyil zənn edirik.

“Müsəvat”da

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsəvat”ın Mərkəzi Komiyəsinə xəbər verilir ki, Quba qəzasında Rustov mahalının Çərçi qəryəsində [kəndində] şöbə təşkil edilib heyəti-idarə seçilmişdir. Bu vaxta kimi 50 nəfərə kimi üzv yazılmışdır. Üzvlərdən 27 nəfəri əkinçi, 12 nəfəri tüccar, 2 nəfəri dəmirçi, 3 nəfəri molla, 2 nəfəri dərzi, 2 nəfəri xarrat, 1 nəfər mütəəllimdir [tələbədir].

Fəxibəy mahalında

“Müsəvat”ın mərkəzi komiyəsinə xəbər verilir ki, Quba qəzasının Fəxibəy mahalında Şəmsəddin əfəndi qazı Hacı Ümid Əfəndizadə vasitəsilə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsəvat” firqəsinin şöbəsi güşad edilmişdir [açılmışdır].

Talabı kəndində

Mərkəzi “Müsəvat” komiyəsinə xəbər verilir ki, Quba qəzasının Rustov mahalında Talabı kəndində, Fəthibəy ma-

halında Nügədi qəryəsində, Fəthibəy mahalının Susay kəndində, Rustov mahalının Afurca, Mərzi və Cimi kəndlərində Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” firqəsinin şöbələri güşad edilmişdir.

Məlumat vərəqəsi

Azərbaycan Cümhuriyyətinin qəza və köylərində torpaq, maarif, maldarlıq və ziraət [kənd təsərrüfatı], camaatın hökumətə və üsuli-idarəyə münasibəti məsələsinin nə mərkəzdə olduğu və nə halda olması arzu edildiyini bilməkdən ötrü, Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat” mahallarda olan şöbələrinə xüsusi surətdə hazırlanmış məlumat vərəqələri göndərmişdir.

Qubernatorun istefası haqqında

Qubernator idarəsində vəqə olan üç milyon hadisəsinə Şurayi-Vükəladə [Nazirlər Kabinetində] iki iclas təxsis [həsər] edilmişdir. Şurayi-Vükəlanın sol tərəfi qubernatorun məhkəməyə verilməsini tələb edirdi. Sağlar isə sülh ilə həllini arzu edirdi. Axırda qubernatorun istefa verməsi məsələnin gərginliyini bir az bərtərəf etmişdir [aradan qaldırmışdır].

Yunanistan heyəti

Aldığımız məlumata görə, Zaqafqaziya ilə ticarət və iqtisadi əlaqə peyda etmək qəsdilə buraya xüsusi yunan heyəti varid olacaqdır [gələcəkdir].

Bolşeviklər Azərbaycan haqqında

Dvinskədən bolşevik teleqraf acentəliyi xəbər verir ki, Azərbaycan Denikin əleyhinə səfərbərlik elan etmişdir.

Əmirhacıyan yardım alayı

Əmirhacıyan kəndində təşkil edilmiş yardım alayı nəfinə [xeyrinə] olmaq üzrə Suraxanı “Xalq yurdu” teatrosunda bir teatro-müsamirə [teatr-konsert] tərtib ediləcəkdir.

AZƏRBAYCANDA

Şamaxı qəzasında

Şamaxı qəzasında, baxşus Qaşunlu uçastokunda vüqu bulmuş hadisələr haqqında yoldan keçərkən, yaxud təsadüfən bir köyə istirahət üçün vardığıda köy əhlinin bir çox poliscə haqlarında zülüm və qanunsuzluqlar yapıldığını kamali-hüzn və müəssir [təsiri] bir hal ilə təsvir etdiklərini insan qulağı ilə eşidir də məhzun olur.

Şamaxı qəzası zəbtiyyə [asayış; polis] məsələsində bu gün başqa qəzalardan çox geridə və əhalisi də poliscə ən mütəzərrir [zərəçəkən] və ən çox haqsızlıqlara giriftar olan bir qəzadır. Bu gün Şamaxının hansı bir kənd və köyünə ağıllı-başlı bir kimsə gedərsə, o köyün əhlindən zəbtiyyə işlərinə dair bir kəlmə söz, yaxud zəbtiyyə məmurlarına qarşı hörmətmi, nifrətmi ibraz etmələrindən [göstərmələrindən] məlumat almaq istərsə, o zaman zəbtiyyə məmurlarının, baxşus pristavdan tutmuş onun ən kiçik rütbəli kazakına qədər özlərinə böyük ixtiyar və lazımi cəsarət vermiş olduqları açıqcasına meydana çıxar. Polis məmurlarının rüsvət almaları haqqında, yaxud onların yazıq dünyadan və cümhuriyyətdən bittamam vüqufu olmayan köylü-

lərin haqqında rəva gördükləri zülüm və ədalətsizlikdən bir çox kimsələr məndən daha artıq və məndən daha eyicəsinə təsvir etmişlərdir.

Mən burada ancaq qanunu və üsuli-seçki üzrə intixab olunmuş [seçilmiş] bir vəqəni yazmaqla əhali tərəfindən intixab olunub da, əhalinin etibar və etimadına ləyaqət kəsb etmiş [qazanmış] zatların [şəxslərin] haqqında qanundan dışarı iş görmələrini təsvir etmək istərəm.

Bir ay bundan əvvəl Şamaxı qəzasında ən böyük bir qəsəbə və ticarət və sənayecə, həm də nüfusca böyük hesab olunan Lahıc qəsəbəsi üçün nüfusuna və böyüklüyünə layiq və şayəstə [yaraşan] görülmə biləcək bir hakim seçmək üçün ikinci dəfə olaraq Şamaxı qəza qaim-məqamı [qəza rəisi] ikinci müavini ilə bərabər Qarşunlu uçastoku pristavı bir çox kazakı ilə bərabər Lahıca azim olmuşdu [yola düşmüşdü]. Seçkidə əhalisinin qismi-əzəmi [böyük hissəsi] isbatı-vücut [iştirak] etməklə, müttəhidlərəy [yekdilliklə] və intixab üsulunun qanunu mükəmmələn tətbiqlə, həm də intixab üsuluna dair bir çox məlumat verildikdən sonra əhalinin etibarını, hüsn-təvəccöhünü qazanmış Fərəculla Süleymanzadə seçilib də, haqqında lüzum görülmüş bəratülqövl [protokol], sair vərəqələr hazırlanaraq təqdimi üçün kəndiləri ilə bərabər götürmüşdülər. Fəqət aradan bir ay müddət keçmiş, əhalinin səbir və intizarı həddən keçmiş, təyini xüsusunda bir əmrnamə yox kimidir. Yaxın zamanlarda olacağı da ehtimal xaricindədir. Çünki eşitdiyimə görə, həman seçkinin bəratülqövlü indi də Qarşunlu pristavı nəzdində durmaqdadır. Bu

əhalinin istəyi və arzusu ilə müvafiq intixab olunmuş bir şəxsin seçilməsi, tərtib verilmiş bəratülqövlün təxirə salınmasından məqsəd nədir?

Bu iş hökumətin də, camaatın da mənafeyinə müğayir [zidd] deyilmi?

Şamaxı qəzasında ikinci əsəfnak [təəssüf doğuran] bir hal kəndlərdən bu axır vaxtlarda hökumətin əmri ilə toplanacaq at məsələsidir. Bu xüsusda gələcək məqalədə məlumat verilər.

R. Rəhimli

İRƏVAN QUBERNİYASINDA

(axırı)

Budəfəki axırını hadisələrə ümdə səbəb ermənilərin Vedibasar mahalında təcavüzata başlamaları olmuşdur. İşbu Vedibasar müharibəsinin nəticəsində cənub-qərb Azərbaycan türkləri erməniləri qovub Dəhnə deyilən möhkəm müstəhkəm mövqeyi də işğal edib, hətta Dəhnənin o biri tərəfinə keçmişlərdir və sərhəddə dayanmışlardır. Dəhnə mövqeyi-müstəhkəmi işğal edildikdən sonra ermənilərin hərəkət etməyə hazır olan bir zirehli qatarının ələ keçməsi xəbəri alınmışdır. Dəhnə işğalından sonra erməni əsgərləri içəridə qalmışlardır. Fəqət nə miqdar əsgər qaldığı hələ aşkar edilməmişdir.

İrəvan Quberniyası Həmyerliləri İttifaqı üzvü Ermənistanda qalan müsəlmanların vəziyyəti necədir sualına cavab olaraq söyləyir ki:

Ermənistanda olan müsəlmanların vəziyyəti gün-gündən deyil, saatbasaat fəna bir hala düşüb ağırlaşmaqdadır. Ermənistan dəmiryol stasyonlarında bir çox müsəlmanları vaqondan çıxarıb aparırlar və onların başına nə gəlibsə, məlum olmayır. Bundan başqa, yollarda gəlib-gedən müsəlmanlara artıq əziyyətlər verirlər. Hər kəsin nə qədər parası varsa, əlindən alınır. Buna da bəhanə bunu göstəririlər ki, siz Ermənistandan Azərbaycana xəritə aparırsınız. Çox vaxt arvadları da həyasız bir surətdə axtarıb üzərlərində olan qiymətli şeyləri çıxarırlar. Bu qərar üzrə soyğunçuluq geniş bir dairə almışdır.

Naxçıvanda müsəlman ziyalılarından erməni hökuməti xidmətinə girənləri olmuşdurmu sualına müsahibimiz cavab verir ki:

Müsəlman ziyalılarında erməni xidmətinə girənləri, hətta ermənilər üçün casusluq edənləri də olmuşdur.

Bununla da Naxçıvan uyezdini erməni hökumətinə satanların kim olduğu dəxi də aşkar olur. Hələliyə müsəlman əhalisini məşğul edən məzkur [adı çəkilən] uyezdlərin təhlükəsidir. Söz yox ki, təhlükə rəf olduqdan [aradan qalxdıqdan] sonra əhali bir çox xainləri öz cəzasına çatdıracaqdır.

Müsahibimizdən bir də maraqlı bir məsələ xəbər aldıq ki, Azərbaycan Hökuməti tərəfindən məzkur uyezdlərdə olan qaçqınlara göndərilən para çatdı mı? Və həman qaçqınların halı təmin edilmişmi-dir?

Həmyerlilər İttifaqı üzvü cavab verdi ki, alınan məlumata görə, qaçqınların həddi-hesabı yoxdur və halları da təmin

edilməmişdir. Naxçıvan Milli Şurası üzvü Məşhədi Abdulla Sultanovun Tiflisə yazmış olduğu məktubdan anlaşılır ki, o paralardan ancaq 350 min manatı Naxçıvana çatmışdır. Qalanı isə İrəvanda Azərbaycan Hökumətinin Ermənistanda olan siyasi nümayəndəsi [Məhəmməd] Xan Təkinkinin öhdəsində qalmışdır.

Naxçıvana göndərilən 350 min manatın kontrolluğuna siyasi nümayəndə Xan Təkinski öz atası İsgəndər xanın atası Rəhim xanı (?!) təyin etmişdir. Rəhim xan isə o paralara kontrolluq deyil, öz öhdəsinə verilməsini tələb etmişdir.

Naxçıvan Milli Şurası qaçqınlar üçün nə qədər para sərf etdiyini Rəhim xana xəbər verdikdə, Rəhim xan Azərbaycan Hökuməti parasının yerli müsəlman qaçqınlarına sərf edilməsindən erməni hökumətinə şikayət etmişdir. Vaxtilə məzkur [deyilən] Milli Şuranın bu barədə Azərbaycan Hökumətinə göndərdiyi protestosunu Tiflisdə aldıq.

Əhali Azərbaycan Hökuməti tərəfindən cənub-qərb Azərbaycan qaçqınlarına göndərilmiş paranın kimin öhdəsində nə qədər qaldığını bilməyir. Bunu da bilmək istəyir. Bu əhvalat da bir çox danışıqlara səbəb olmuşdur ki, gənc Azərbaycan Hökuməti bu iş əhəmiyyət verməlidir.

İDARƏDƏN CAVABLAR

Rüstəm Rüşət əfəndiyə: Yazdığınız nəzm qəzetə malı deyil. Dərc edilməyəcəkdir.

Qusardan yazan əfəndiyə: O xüsusda qəzetəmizin yaxın nömrələrində məlumat verilmişdir. Təkrara hacət yoxdur.

Tələbə

Təcili surətdə edadi məktəblərin hər sinfinə şagirdlər hazır edir. Telefon nömrə: 51-53. Saat 3-dən 7-ədək.

7434

İtibdir

Xəlil Məşhədi Cavad oğlunun Şamaxıdan aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

7431

İtibdir

Müseyib Rəcəb oğlu, 8-9 yaşında, əynində ağ tuman, ayaqyalın, başında araqçın, bu gün 5 gündür bazarda itibdir. Onun barəsində məlumatları olanlardan acizənə rica edirəm ki, bu adresə xəbər versinlər. Nijni-Priyutski nömrə 19, Məşhədi Şaban Kərəm oğlu.

7428

Doktor

M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi.

Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həmlər edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Diş həkimi

B. M. Şternin

Vorontsovski küçə nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır, ağrısız çəkilib və qeyriləri.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək.

Qiymətlər münasibdir.

7413

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bunuyla Bakı ətrafı köylərinə xəbər verir ki, Nəzarət avqust ayının 4-də kənd əhəlisinə paylamaq üçün Kəndlilər İttifaqı ixtiyarına manufaktur və şəkər vermişdir. Binaənileyh, kəndlərdə təşkil edilən İttifaqın şöbələri məzkur [deyilən] şeyləri alıb köylərinə təqsim etmək üçün Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətində “Köylülər ittifaqı”nın idarəsinə müraciət etməlidirlər.

*Ticarət, Sənaye və Ərzaq
Nəzarəti İdarəsi*

Bakı Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya”nın skladında (Naberejni və Budaqovski küçələrin küncündə) putu 55 rubləyə arpa unu satılır. Bir kisədən artıq verilməyir. Orada arpa kəpəyi dəxi satılır, putu 5 rubləyə.

7423

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 209. “Eyzensmidt zavodu”: Bakıda, əsası alman əsilli Karl Fyodoroviç Eyzensmidtin varisləri tərəfindən 1891-ci ildə qoyulan metallurgiya və maşınqayırma zavodu.

İrəvan Vilayəti Vətəndaşlar İttifaqı İdarəsinin mühacirlərə xitabı

səh. 211. “hərfi-vahid böylə yox idi”: qəzetdə “hərfi-vahid” yerinə “hərfi-vahə” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 215. “Ç. t.”: Əsası 1847-ci ildə qoyulmuş amerikan qəzeti “Çikaqo tribune” [Chicago Tribune] nəzərdə tutulur.

Hankı qanun ilədir?

səh. 217. “və bu xüsusə Nəzarəti-cəlinin nəzəri-diqqətini cəlb etmək istəriz.”: bu hissə qəzetdə nisbətən böyük şriflə tünd rəngdə yığılmışdır.

“ailə şəraitinə heç vaxt və əsla diqqət verilmir.”: bu hissə qəzetdə nisbətən böyük şriflə tünd rəngdə yığılmışdır.

Türk imperatorluğu – elxanlıqı

səh. 219. “Laponiya” [Laponia]: İsveçin şimalında tarixi-coğrafi ərazi.

“Livoniya” (yaxud Liflandiya): Müasir Latviya və Estoniya ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi bölgə. 1721-ci ildə Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş, imperiyanın süqutundan sonra bölgənin cənubu Latviyanın, şimalı isə Estoniyanın tərkibinə daxil olmuşdur.

səh. 220. “Peçili körfəzi”: Sarı dənizdə, Çin sahilində Bohayvan körfəzi nəzərdə tutulur.

“İkinci Yustinyas”: burada tarixi uyğunsuzluq var; “Birinci Yustinyas” (Yustinian) olmalıdır.

səh. 221. “Bəni-Ümeyyə” (Əməvilər): 661-750-ci illərdə mövcud olmuş feodal dövlət və bu dövləti idarə edən hakim sülalə.

Nağıl

səh. 225. “dilruba qəhqəhələri”: qəzetdə “dilruba və qəhqəhələri” getmişdir.

səh. 226. “dəhyək”: kəndlilərin mülkə-dara verdikləri, məhsulun onda biri miqdarında vergi.

“Əfi”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Seyid Hüseyn Sadiqə məxsusdur.